

žalostna pot terpljenja, ki ji sploh „via dolorosa“ pravijo. Dolga je ta žalostna pot, kakor nekteri štejejo, od omenjenega sodnišča do nekdanjih mestnih vrat, ki so jih sodniške vrata (porta judicialis) imenovali, 570 korakov; od teh vrat do verh gore Kalvarija pa 250 — vkup tedaj 820 korakov. Na ti poti je, kakor vsak katoličan, ki križev pot moli, dobro vé, štirinajst postaj.

Perva postaja je na borjaču nekdanjega sodnišča, kjer je bil Jezus bičan in pozneje k smerti obsojen. Tù je prav zala, snažna katoliška kapela, berž ko ne najlepša v Jeruzalemu, in tù začnemo s pater Andrejem po nemško križev pot moliti.

Dvajset in šest korakov od sodnišča, ali marveč od te kapele, je druga postaja — visok obok čez ulico, iz ktere je nek Pilat Jezusa bičanega in vsega razmesarjenega Judom kazal rekoč „Ecce homo“ — in kjer je Zveličar naš, sin Božji, križ na rame vzel in se na Kalvarijo napotil.

Tretjo postajo, kjer je Jezus pod težkim križem pervikrat padel, naznanja nek steber iz granita ali jederčnika, ki pa ne stoji pokonci, ampak leži ob nekem zidu na tleh. Najberže so ga sovražni Judje ali Turki poderli. Do tù je ulica o južnem podnožji gore Akra ravna in precej široka. Tù pa se steka v drugo poprečno ali navskrižno ulico, ki pelje na desni k Herodovemu poslopju; via dolorosa ali pot terpljenja pa se zavije na levo.

Le malo korakov naprej je četrta postaja, ki jo naznanja neka stranska ulica, ki pelje naravnost v sodnišče. Po ti krajši stranski ulici je prišla ljubeznjiva mati Marija sinu, ki so ga k smerti peljali, iz sodnišča naproti. Nekdaj je stala tù v spomin, da sta se sin in mati na tem mestu poslednjikrat sošla, Marii sedmerih žalost posvečena cerkev. Pa na svetu se vse spreminja — marsikake reči, ki so jo naši dedje vidili, ni več viditi; in naši mlajši ne bodo vidili marsikaj, kar mi vidimo. Spomin učlovečenega sina Božjega pa, ki je za nas težki križ nesel in na križu sramotno smert storil, in ljubeznjive matere njegove, ki je toliko žalost terpela, se ne bo spremenil nikdar v sercih pravih kristjanov. Zato smo spodobno pokleknilli vsi v prah in nesnago, ki so je jeruzalemske ulice polne, in smo za pater Andrejem pobožno molili. — Skorej vsi potniki, ki potovanje svoje popisujejo, tožijo, da Turki pobožne romarje zasramujejo in nadlegovajo. Jaz pa po pravici povém, danas ni nihče ne nadlegoval ne zasramoval, ko smo na postajah klečali in molili, in od postaje do postaje odkriti napredovali. Ne vém tedaj, če so tožbe prenapete, ali če so se Mahomedani spremenili in poboljšali. Oboje utegne biti.

Peta postaja naznanja kraj, kjer so vojaki, vidši da križ je Jezusu pretežek, Simona Cirenejčana prosili Jezusov križ nesti, ali mu ga saj nesti pomagati. — Do tù je bila žalostna pot še precej prostorna in skorej ravna. Tù pa se spet zavije in postane ožja in težavniša, ker od tod noter do nekdanjih sodniških vrat je sterm klanec.

Na tem klancu je šesta postaja, ki spominja na pobožno Veroniko. Blažena žena sliši šum in krik memo gredoče množice, ki obsojenega Jezusa iz zgol neumne zijačnosti na Kalvarijo spremlja, ter stopi na vrata hiše svoje. Bila je pa blaga ženica milega serca, in ko vidi obličje Jezusovo polno potú in kervi, ga z ginjenem sercom z neko ruto prijazno obriše. — Če je Veronika Jezusa poznala in verovala, da je sin Božji, ni to nič kaj posebnega; če ga pa ni poznala, ampak ga iz zgol usmiljenja obrisala, je djanje njeno pač kaj velikega. — Veronikina hiša, ali marveč druga, ki stoji, kjer je una stala, se lahko spozná, ker ima vrata štiri ali pet stopnic od tal. Ko sem tù pred vratmi te hiše stal, mi je bilo, kakor da bi mi djala: Stoj in uči se usmiljen biti!

Sedmo postajo naznanja kos nekdanj lepega stebra, ki je v neko pohištvo vzdian. Je pa ta postaja kraj, kjer je Jezus pod težkim križem drugič padel. Steber pa je

zlo nesnažen in ostuden, ker ga poredni turški otroci, vidši da ga kristjani pobožno poljubujejo, z mnogoverstno nesnago nalaš mažejo.

Tudi osmo postajo naznanja nek steber, ki na poti na tleh leži. Tù se oberne Jezus k pobožnim ženam, ki so ga jokaje milovale, ter jim pravi po sv. pismu znane besede. — Osma in ostale postaje so bile nekdanj že zunaj mesta.

Deveta postaja, ali kraj, kjer je Jezus tretjič pod križem padel, je že pod verhom Kalvarije v nekem zlo nesnažnem kotu poleg cerkve Božjega groba, in naznanja jo tudi nek steber, toda podert. — Ko bi bile tù vrata v cerkev, bi bil človek precej pri deseti in ostalih postajah, ki so v cerkvi, in ki sem jih že zgorej nekje omenil. So pa te-le: deseta — kjer so Jezusa verh Kalvarije slekli in mu kisa z žolčem zmešanega piti dajali; enajsta — kjer so ga na križ razpeli in pribili; dvanajsta — kjer so križ med dva razbojnika pokonci vsadili; trinajsta — ki spominja, kako sta Jožef Arimatejski in Nikodem truplo Jezusovo s križa snela — ravno tù; in poslednja ali štirinajsta, spominja na Jezusov pokop.

(Dalje sledi.)

Se enkrat o imenu Čeh.

V českem časopisu „Lumiru“ nekdo ni zadovoljen z mojo izpeljavo imena Čeh.

Sicer ni dokazal, kje zmota tiči, marveč me je namesto dokazov le miloval, da ste me gorljivost in učenost na Kollarovo pot zapeljale.

Velikega pesniškega duha Kollárovega močno spoštujem; vendar naj mi „Lumirov“ izvestnik verjame, da se Kollárovih zmot, kolikor moč, ogibljem, in da mi rajni Kollár o mythologičnih in jezikoslovnih zadevah ni izgled. Čudno pa je to, da ravno omenjeni izvestnik in njegovi enomiselniki grajajo na drugih, kar hvalijo na svojih!

Tako je „Lumir“ najnovejši Šemberov spis: „Dejiny řeči a lit.“ itd. pohvalil, čeravno tudi on terdi, da so v Noriku in Panonii v stari dōbi Slovani živeli; moje preiskovanja pa imenuje nepraktične.

„Erklärt mir Graf Oerindur
Diesen Zwiespalt der Natur!“

Nepravilnega izpeljevanja imena Krak, ktero je postavil gosp. Erben v svojem mythologičnem spisu, tiskanem v „časopisu česk. muzeja“ in v „ruski besjedi“, pisatelj Lumirov ni še zavohal, al pri moji izpeljavi imena Krak je napravil prav po šmencanem znamenje: ?! — Dalje Lumirov izvestitelj ni mož resnice, ker občinstvu laže, da je pisaje imel zvest prevod mojega spisa pred sabo. To ni res, marveč je navlaš č izpustil dokazivne stavke za mojo izpeljavo imena Čeh. Takšno ravnanje, gospodine! je „perfidno.“ Jez se kritike ne bojim, marveč je želim, — al poštena mora biti in pretresovaje dokazivna in učivna. Psovka ni kritika. —

V svojem spisu uni dan sem rekel, da je Čeh mytiški očak „heros eponymos“ naroda, kateri je nekdanj po Čehih stanoval, da toraj Čeh toliko pomenjuje kakor: hribovec, brežan — incola cacuminum — in sem obliko Čeh nazaj peljal na: kek, sanskr. keça, der buschige Bergrücken, lat. cacumen.

Dalje sem rekel, da sansk. besedi keça, der Bergrücken, in keça, der Haarbüschel, ste iz enake korenike.

Tudi terdim, da se sansk. besede: čikhá, čikhará, First, Gipfel, Gestrüpp, pa tudi: Čikha, Locke, Haar, Zopf, Haarbüschel, in slov. kik, kič, Gipfel, Bergrücken, in kika, Haarbüschel, Zopf, ujemajo.

Sem še postavim litevski: kaukaras, Berggipfel, cerkvenoslov. kokorav, crispus, comatus, slov.: kek, keč, Gipfel, in kečka, Haarschopf.

Naj mi te primere overže, kdor more!

Ako Lumirov izvestnik ne verjame, da se ime Čeh ima iz gori navedenih besed izpeljevati, naj ga podučijo slovanski jeziki.

Rusi poznajo besedo čehonja, cyprinus cultratus, Messerfisch; riba krapovoga plemena. Čehonja toraj izrazuje ribo z ostrinami.

Polaci poznajo: czechraniec, Hechel, Riffel, Krempeleisen, toraj czechraniec pomenjuje orodje z ostrinami, špicami.

V serbskem jeziku pomeni čehulja, das abgezauste, abgeriffelte, primeri česko: čechrač, Riffler, Zauser.

Pervotni pomen korenike čeh je toraj: ostriti, špičiti, in korenika čeh se ujema s sank. koreniko čakh, spitzen, spalten, schärfen, durchdringen.

Ker se je v sanskritu palatalni glasnik *ç* iz glasnika *k* izrodil, je tedaj izvirna korenika se glasila: kakh.

Da se pa glasnik *k* v začetku besed ne samo v sanskritu, temoč tudi v češčini in slovenščini umehčava v *č*, poterjujejo prikladi; primeri sansk.: karntala, slov. čertalo, sansk. čiras, slov. kar in čer, kosa coma, in česati, kämen, češelj, der Kamm itd.¹⁾

Dalje glasnik *kh* prelazi v *k*; primeri: staroč. hurva, slov. kurva, česko kohout, sansk. kukhutas, slov. kokot; tako tudi je mogoča iz kakh = čakh oblika Čah²⁾ po oslavljenem glasniku čeh.

Iz poznamenovanj za pomene: oster, špičast so stari jeziki rodili poznamenovanje za pomene ostrih, špičastih gor, na primer: Osil, Osla gora, Oslica, Osilnik, imena špičastih gor na Slovenskem iz korenike: os, ostriti špičiti. Primeri analogično sansk. koreniko aç, spitzen, schärfen, iz ktere: açman in lat. acumen, acutus, acies itd.

Tako tudi iz korenike: kakh = čakh besede: čeh, čehelj, špičast breg, in: čehonja ostra, špičasta riba, čehraniec, ostro, špičasto orodje.

Ker je glava os ali špica telesa, tedaj tudi v poznamenovanji za pomen glave tiči prvotni pomen ostrega, špičastega na primer: sansk. čiras, čiran, Kopf, gerški: κράνη, κρανιον, lat. cranium, goth. hwairn, iz korenike čar po terdenji najučnejših jezikoslovcov.

Pa ne samo poznamenovanja za brežno in glavno os, temoč tudi zaznambe za to, kar na glavi in bregih raste, so nastale iz takošnih korenik, in sadaj zapopadamo: zakaj se ujemajo besede: keča, kek, in kečka, čikha, kič in kika.

Analogija nas bode še bolje prepričala. Iz korenike čar spalten, spitzen, schärfen, je čiran, Kopf, gerški: κρανιον, lat. cranium, pa tudi κόρη, κορη, lat. cirrus, in nemško: haar, crinis, kakor terdijo Benfey, Pott in Klotz.³⁾

Korenika: kakh, čakh, zuspitzen, schärfen, je toraj stvarila:

1. zaznambe za: oster, špičast breg, slov. čehelj, Počehova, imena špičastih hribov, po katerih raste šikara (Gestrüpp);

2. zaznambe za: ostro, špičasto orodje in špičaste živali in rastline, kakor: čehraniec, čehonja, čehlika, das Nadelkraut;

3. zaznamba za reči, ktere rastejo na bregovih ali telesnih špicah — za šikaro in vlasi, primeri analogično gerško besedo ὄφρυς, Augenbraun in Bergrand;

¹⁾ Da je oblika Čah stareja kakor Čeh, terdi Šafařík. Primeri krajne slovanske imena: Čahorovo, Čahovo, Čahulec, Podčahy na Ruskem.

²⁾ Drugi prikladi, kjer *ç* prelazi v *č*, so: sansk. çudh, purificari, slov. čist, nemško: kind, slov. čendo, sansk. cund, debilem esse itd.

³⁾ Primeri analogično sansk. griva, collum, cervix, slov. griva, juba, Maehne, griva, Bergsaum. Pis.

4. zaznambe za pomen koštravega, čodrastega¹⁾, zato ime Čeh v pomenu gotskega hazdiggs;

5. ker solnčni bogovi so se, da so se spoznali solnčni traki, predstavljali s karkami, kekami, kodri in se za tega del veleli Kokyr, Krak, Čedrak, Keča, Apollon plokamos, crinitus, je tedaj Čeh tudi utegnulo nekda biti priime solnčnega boga, in ker je solnčni bog bil predstojnik pastirjev, je tedaj beseda čeh pri Slovencih v pomenu govejega pastirja utegnula iz starih časov se ohraniti, ali pa tudi utegne pomeniti naravnost „den gelockten Knaben juvenem crinitum, kodrastega dečka.“²⁾

Niste toraj, dragi sobrati Čehi, samo copáki, kakor izvestnik Lumirov v slabem „vtipu“ hoče, temoč Čeh more tudi pomeniti 1. prebivavca špičastih bregov, 2. svobodnega moža, kateri je smel dolge lase nositi = hazdiggs, 3. potomka Čeha, kateri si je ime pridjal po solnčnem bogu, bogu pastirjev, in Čehi so gotovo poprej bogate čede redili kakor so postali slaven „Kulturvolk.“

Vendar ker Leh pomenjuje prebivavca leh, Meh prebivavca mogov = mohov = mehov, mohye, magur, tedaj čeh pomenjuje tudi prebivavca ostrih gor³⁾, in česka beseda Čechman (po obliki kakor slov. racman, purman), ktera izrazuje vruga, hudiča, izvirno tedaj pomenjuje ali bitje z ostrimi kremplji ali kodrastimi lasmi, ali pa bitje, ktero skita po čehih, to je špičastih bregih, kamor narodne povesti rade hude duhe postavljajo.

Davorin Terstenjak.

Národna pripovedka.

Tat, da malo takih.

(Konec.)

Starček se podá domú in pové sinu, kar mu je grajšak veleval. Sin veselja poskoči ter reče: „Zgodilo se bo, česar želi grajšak; gospá ima drag perstan, vreden je več ko konj in plahta.“

Prikrade se tedaj proti večeru zopet v grajšakovo sobo in se skrije za omaro; pod posteljo se skriti še enkrat ni varno, si misli, in res je grajšak pogledal pod posteljo, ko je bil prišel spat. Rekel je po dolgem pogovarjanji ženi, naj le dobro pazi na perstan, da ji ga tat ne ukrade. Dolgo je moral čakati tat pripravnega časa. Zaspala sta že bila grajšak in gospá njegova. Kar hipoma se prebudi grajšak in gré ven; tat pa smukne v njegovo posteljo, prebudi gospó in ji reče: „Čuješ ti, draga! daj meni perstan, da ga tat ne najde pri tebi; ne morem zaspati brez njega; tako sem v skerbéh. Gospá potegne naglo perstan s persta, ter ga podá tatu, misleča, da ga je dala možu, pa zopet zaspí. Preden je grajšak zopet nazaj prišel, je bil tat že čez hribe in doline. Zgodaj zjutraj popraša grajšak gospó po perstanu, ali ta pravi, da mu ga je bila dala ponoči. On terdi da ne, ona pa, da, tako dolgo, da se do hudega razpreta. K sreči pride starček v grad, ter ju pomiri, ko jima pové, kako je prišel njegov sin do perstana.

„O glej ga glej!“ — se začudi grajšak — „kaj takega bi si še jaz mislil ne bil! Pa dobili ga bomo potepuha. Ako juter ne vkrađe volov z njive, ko bodo hlapci

¹⁾ Nemški jezik ima analogične poznamenovanja v besedah „Gebüsch“ in „buschichtes Haar“, „Gestrüpp“ in „struppichtes Haar“, v slovenščini, kek Berggipfel, in kečka Haarschopf. Daljni prelazi pomenov so: čehрати, čehniti, zausen, čehati, abriffeln, čohati, kratzen; čoha, čohovina = crispa tunica, čehlika, česlika, das Nadelkraut. Pis.

²⁾ Murski Polanci in Ščavničarji, dalje prebivavci lutomerskih goric nikdar drugači ne govorijo, kadar govejega pastirja mislijo, kakor čeh. „Idi po čeha, naj iz paše žene“, „nési čehu jest na pašo“ itd. Pis.

³⁾ Bral sem v neki česki knjižici, da narodna povest pripoveduje, da je Čeh z visoke gore si pogledal česko zemljo in jo svojemu rodu pokazal, kako je lepa, in naj si prizadene si jo prisvojiti. Pis.